

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง องค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดทำมาตรฐาน ว่าด้วยระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 ของสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงองค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดทำมาตรฐานว่าด้วยระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 ของสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ รวมทั้งศึกษาถึงขั้นตอนการรักษาและคงไว้ซึ่งมาตรฐานดังกล่าว

รูปแบบของการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบย้อนรอย (Expost Factor Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลักระดับผู้บริหาร ประกอบด้วย ผู้อำนวยการนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ 1 คน ตัวแทนฝ่ายจัดการสิ่งแวดล้อม 1 คน และคณะกรรมการระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมจำนวน 3 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักระดับปฏิบัติการ ประกอบด้วยคณะทำงานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 คน พนักงานและลูกจ้างในสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จำนวน 13 คน พนักงานผู้รับจ้างปฏิบัติงานเกี่ยวกับระบบสาธารณูปโภค จากบริษัทโกลบอล ยูทิลิตี้ จำกัด (GUSCO) จำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประเด็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานว่าด้วยระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 และแบบบันทึกภาคสนาม สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาโดยสรุป แสดงตามลำดับ ดังนี้

5.1.1 สภาพทั่วไปของสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ

สภาพทั่วไปในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ มีระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ เช่น ระบบประปา มีถังตกตะกอน ระบบฆ่าเชื้อโรค มีระบบบำบัดน้ำทิ้งส่วนกลางที่ได้มาตรฐาน ระบบจัดสิ่งปลูก

เตาเผามูลฝอยแบบอัตโนมัติขนาด 180 กิโลกรัม/ ชั่วโมง จำนวน 1 เตา และเตาเผาแก๊สอัตโนมัติขนาด 50 กิโลกรัม/ ชั่วโมง จำนวน 1 เตา มีโรงพักกากอุตสาหกรรมเพื่อส่งไปบำบัดหรือทำลายตามกฎหมายกำหนด ถนนได้มาตรฐาน สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีระบบป้องกันน้ำท่วม

การจัดทำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO14001 ของสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ 5 ขั้นตอน มีการดำเนินงานโดยสรุป ดังนี้

1) จัดทำนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม

การจัดทำนโยบายสิ่งแวดล้อมของสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือมีความชัดเจน แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นที่จะรักษาสภาพแวดล้อมโดยเน้นการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมภายใต้ต้นนโยบาย Clean & Green ของการนิคมแห่งประเทศไทย ซึ่งจะสอดคล้องตามกฎหมายข้อกำหนด กฎระเบียบ และถ่ายทอดให้พนักงาน และลูกจ้างในสังกัดฯ ได้ทราบและถือปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

2) วางแผนการดำเนินงาน

มีการประเมินลักษณะปัญหาสิ่งแวดล้อมให้ครอบคลุมทุกกิจกรรมหลักตลอดจนผลิตภัณฑ์และบริการ ทั้งอดีต ปัจจุบันและในอนาคต มีการรวบรวมและทบทวนข้อกำหนดกฎหมาย และข้อเรียกร้องจากชุมชน จากนั้นนำลักษณะปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญมากำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายโดยแยกตามงานที่รับผิดชอบ รวมถึงพิจารณาแนวทางป้องกันปัญหาและปรับปรุงแก้ไขปัญหายุ่งเสมอ และจัดทำเป็นโครงการด้านสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสียส่วนกลาง โครงการติดตั้งประตูลดการระบายน้ำ การติดตั้งเครื่องรีดตะกอน เป็นต้น

3) การนำไปปฏิบัติและดำเนินการ

สำนักงานมีการกำหนดโครงสร้างหน้าที่ความรับผิดชอบของพนักงานอย่างชัดเจนเพื่อเอื้ออำนวยให้การดำเนินงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมสามารถบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับการฝึกอบรมมีการประเมินหาความจำเป็นในการฝึกอบรม และกำหนดขอบเขตเนื้อหาการฝึกอบรม โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือพนักงานและลูกจ้างในสังกัดสำนักงานนิคมฯ ผู้รับจ้างปฏิบัติงาน ผู้ประกอบการ และผู้จำหน่ายปัจจัยในการดำเนินงาน ในส่วนของการสื่อสารนั้น มีการประชาสัมพันธ์ให้ทั้งบุคคลภายในและภายนอกสำนักงานฯ ได้รับทราบเกี่ยวกับข้อมูลในการจัดทำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม การควบคุมเอกสารกำหนดให้งานบริการทั่วไป รับผิดชอบควบคุมเอกสารด้านระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม การจ่ายแจกเอกสาร การจัดเก็บและการตรวจสอบเอกสาร การเรียกคืน และการทำลายเอกสาร โดยจะมีการปรับปรุงให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ สำหรับการควบคุมการดำเนินงาน ได้มอบหมายให้คณะทำงานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม

และงานระบบสาธารณสุขปโภค เป็นผู้รับผิดชอบ มีการออกเอกสารวิธีการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ มีการซักซ้อมเตรียมความพร้อมในการรับมือเหตุการณ์ฉุกเฉินอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง

4) การตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุง

ตัวแทนฝ่ายจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นผู้ดำเนินการจัดทำและคงไว้ซึ่งระเบียบปฏิบัติงาน เรื่องการตรวจติดตามและวางแผนการตรวจติดตาม หากพบข้อบกพร่องหรือเป็นลักษณะปัญหาที่สำคัญจะต้องแก้ไขปัญหาและการป้องกันตามแบบฟอร์มร้องขอ โดยกำหนดให้มีขึ้นปีละ 2 ครั้ง ส่วนการบันทึกข้อมูลต้องชัดเจน อ่านง่ายสามารถตรวจสอบถึงกิจกรรม การบริการย้อนหลังได้และกำหนดระยะเวลาจัดเก็บอย่างชัดเจน

5) การทบทวนโดยฝ่ายบริหาร

การทบทวนโดยฝ่ายบริหารกำหนดอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง โดยมอบหมายให้คณะกรรมการระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมดำเนินการทบทวนระเบียบวิธีปฏิบัติงาน มีการบันทึกการประชุมเป็นลายลักษณ์อักษรส่งรายงานต้นฉบับให้งานบริการทั่วไปจัดเก็บไม่น้อยกว่า 5 ปี

5.1.2 องค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จ

การศึกษาองค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดทำมาตรฐานว่าด้วยระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 ของนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ พิจารณาองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ นโยบายและการสนับสนุนของผู้บริหาร การมีส่วนร่วม ความรู้ความเข้าใจเรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมของผู้ปฏิบัติ

นโยบายและการสนับสนุนของผู้บริหาร มีความชัดเจนและผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน มีการสื่อสารประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ทั้งการสื่อสารภายในและภายนอกองค์กร มีการสนับสนุนด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เกี่ยวกับความชำนาญเฉพาะที่จำเป็นในการจัดการสิ่งแวดล้อม และสนับสนุนงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

การมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติในการจัดทำมาตรฐานว่าด้วยระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 โดยภาพรวม พบว่า ผู้ปฏิบัติที่เป็นคณะทำงานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม เห็นว่า ผู้ปฏิบัติมีส่วนร่วมมากในด้านการกำหนดนโยบาย การวางแผน และการนำไปปฏิบัติหรือดำเนินการตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุง พนักงานและลูกจ้างในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือมีส่วนร่วมปานกลางในการกำหนดนโยบาย การวางแผน และการตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุง ส่วนด้านการนำไปปฏิบัติหรือดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อม พนักงานและลูกจ้างในสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือมีส่วนร่วมมาก พนักงานผู้รับจ้างปฏิบัติงานเกี่ยวกับระบบสาธารณสุขปโภค

มีส่วนร่วมปานกลางในการกำหนดนโยบาย การวางแผน การนำไปปฏิบัติหรือดำเนินงาน และการตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุง ส่วนการทบทวน โดยฝ่ายบริหารพนักงานและลูกจ้างในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือและพนักงานผู้รับจ้างปฏิบัติงานเกี่ยวกับระบบสาธาณูปโภค มีความเห็นสอดคล้องกันว่าผู้บริหารมีส่วนร่วมปานกลาง แต่ขณะทำงานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมเห็นว่าโดยรวมแล้วผู้บริหารมีส่วนร่วมมาก

ความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของผู้ปฏิบัติทั้งที่เป็นคณะทำงานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม พนักงานและลูกจ้างในสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ และพนักงานผู้รับจ้างปฏิบัติงานเกี่ยวกับระบบสาธาณูปโภค ส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับปานกลาง

จิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมของผู้ปฏิบัติในด้านความตระหนัก พบว่า ผู้ปฏิบัติทุกกลุ่มทั้งที่เป็นคณะทำงานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม พนักงานและลูกจ้างในสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือและพนักงานผู้รับจ้างปฏิบัติงานเกี่ยวกับระบบสาธาณูปโภค มีความเห็นในทางสนับสนุนการรณรงค์ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรของนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ และเห็นความสำคัญของการติดตามผลการดำเนินงาน ได้นำความรู้เกี่ยวกับระบบมาตรฐานไปใช้ในการปฏิบัติงาน และได้รับข่าวสารการรณรงค์จัดทำระบบมาตรฐาน ISO 14001 นอกจากนี้ ผู้ปฏิบัติเกือบทั้งหมดรู้สึกยินดีที่ได้ปฏิบัติงาน ยกเว้นกลุ่มพนักงานผู้รับจ้างปฏิบัติงานเกี่ยวกับระบบสาธาณูปโภคที่ครึ่งหนึ่งรู้สึกยินดี ส่วนที่เหลือรู้สึกเฉย ๆ และมี 1 คนที่รู้สึกยุ่งยากต่อการปฏิบัติ ส่วนในด้านความรับผิดชอบ พบว่า โดยรวมผู้ปฏิบัติทุกกลุ่มมีการปฏิบัติที่แสดงถึงจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อในระดับมาก

5.1.3 ขั้นตอนการรักษาและคงไว้ซึ่งมาตรฐานว่าด้วยระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม

ISO 14001

1) การปฏิบัติงานตามระเบียบวิธีปฏิบัติ

หลังจากมีการจัดทำระเบียบวิธีการปฏิบัติ (Procedure) ควบคุมการดำเนินงานของพนักงานทุกตำแหน่ง ทุกระดับในสำนักงานฯ แล้วได้มีการกำหนดโครงสร้างหน้าที่ความรับผิดชอบ ทำให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยออกเป็นคำสั่งสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือให้พนักงานทุกคนรับทราบและปฏิบัติตาม

สำหรับพนักงานรับจ้างปฏิบัติ ทางผู้จัดการจะได้รับระเบียบวิธีการปฏิบัติจากสำนักงานนิคมฯ ทางบริษัท GUSCO จะทำตารางความรับผิดชอบที่พนักงานจะต้องปฏิบัติในแต่ละวัน และแผนปฏิบัติงานประจำเดือน พร้อมจดบันทึกการปฏิบัติงานทุกวัน ทางสำนักงานนิคมฯ จะ

ทำการตรวจติดตามการทำงานของบริษัท GUSCO ทุกวัน และทุกอาทิตย์ทางบริษัท GUSCO จะต้องรายงานผลการปฏิบัติ เช่น ผลการเก็บตัวอย่างน้ำเข้า-ออกจากระบบบำบัดน้ำเสียส่วนกลาง ผลตรวจสอบคุณภาพน้ำทิ้ง ผลการจากการเผาขยะ เป็นต้น

2) การติดตามผลการดำเนินงาน

การติดตามผลการดำเนินงานเพื่อคงไว้ซึ่งมาตรฐานว่าด้วยระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO14001 มีทั้งระบบการตรวจติดตามภายในหน่วยงาน และการตรวจติดตามจากภายนอก โดยสถาบัน SGS ประเทศสวิสเซอร์แลนด์

การติดตามผลการดำเนินงานภายใน มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนการดำเนินงาน รวมทั้งมีการบันทึกลงในเอกสารแบบฟอร์มทุกขั้นตอน ทำให้การติดตามมีประสิทธิภาพ ขั้นตอนการติดตามเริ่มจากหัวหน้าคณะตรวจติดตามภายในประชุมเพื่อกำหนดขอบเขต วัตถุประสงค์ ตารางการตรวจติดตาม ขั้นตอน วิธีการในการตรวจติดตามและแจ้งวันเวลาที่สรุปผลการตรวจติดตาม มีกำหนดปีละ 2 ครั้ง การตรวจติดตามใช้วิธีการการสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงาน ตรวจสอบเอกสารโดยดูจากหลักฐานที่ปรากฏในบันทึกต่าง ๆ และตรวจการปฏิบัติงานและสถานที่ปฏิบัติงานจริงรวมถึงบริเวณโดยรอบ เพื่อตรวจสอบว่าปฏิบัติงานสอดคล้องกับวิธีปฏิบัติงานที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ โดยบันทึกรายการสิ่งที่ตรวจพบในการตรวจติดตามตามรายการตรวจติดตามระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในให้ครบถ้วน พร้อมทั้งระบบเอกสารหรือหลักฐานที่ใช้ในการอ้างอิง เช่น บันทึกหมายเลขและสถานะเอกสาร ชื่อสถานะแบบฟอร์ม เป็นต้น ทบทวนปัญหาที่พบ และเขียนสิ่งที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดลงในคำร้องขอให้แก้ไข (CAR) หลังจากนั้น หัวหน้าผู้ตรวจติดตามประชุมร่วมกันเพื่อสรุปและจัดทำรายงานการตรวจติดตามฯ และส่งรายงานการตรวจติดตามฯ ให้กับ EMR พิจารณานุมัติแล้วจัดส่งให้กับผู้อำนวยการนิคมฯ รับทราบ เพื่อมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องดำเนินการวิเคราะห์หาสาเหตุและแก้ไข ป้องกันการเกิดปัญหาซ้ำ ซึ่งจะกำหนดวันในการดำเนินการให้แล้วเสร็จ พร้อมทั้งลงนามผู้รับผิดชอบหากปฏิบัติการแก้ไขและป้องกันมีประสิทธิภาพแล้ว ให้บันทึกรายละเอียดการติดตามผลไว้ในช่องบันทึก ให้หัวหน้าหน่วยงานที่รับผิดชอบลงนามรับทราบผลการติดตาม กรณีการปฏิบัติการยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอให้บันทึกรายละเอียดไว้เพื่อติดตามครั้งต่อไป

การตรวจติดตามภายนอก ได้แก่ การตรวจติดตามจากคณะผู้ตรวจติดตามสถาบัน SGS จากประเทศ สวิสเซอร์แลนด์ เป็นผู้ออกใบรับรองมีอายุ 3 ปี เมื่อครบกำหนดทางสำนักงานนิคมฯ จะดำเนินการขอใบรับรองใหม่ นอกจากนี้ในแต่ละปีจะมีคณะจากสถาบัน SGS มาทำการตรวจติดตามผลการปฏิบัติงานด้วย ในการตรวจสอบของสถาบัน SGS จะตรวจตามรายงานระเบียบวิธีปฏิบัติงานของสำนักงานนิคมฯ ว่าปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือไม่ หากไม่ปฏิบัติตามทางสถาบันจะยึดใบรับรองมาตรฐาน

3) ปัญหาและแนวทางแก้ไข

มาตรฐานว่าด้วยระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 เป็นระบบที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพนักงานในทุกระดับ จากผู้บริหารจนถึงพนักงานระดับปฏิบัติ และพนักงานรับจ้างปฏิบัติงาน ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมักพบความยุ่งยากจากตัวบุคคล ได้แก่ ความล่าช้าในการดำเนินโครงการ และไม่ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ จึงต้องมีการประสานงานกัน และทำหนังสือถึงบริษัทรับจ้างปฏิบัติงานเพื่อสอบถามถึงความคืบหน้าจากผู้รับผิดชอบอยู่เสมอ นอกจากนี้พนักงานบางคนไม่เข้าใจในหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองที่เขียนไว้ในคำบรรยายลักษณะงานทำให้พนักงานไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เขียนไว้ มักจะทำได้ด้วยความเคยชิน ซึ่งหัวหน้างานแต่ละงานจะเรียกประชุมและทำความเข้าใจกับผู้ใต้บังคับบัญชาให้เข้าใจหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละคนที่ระบุไว้ ในส่วนของบริษัทรับจ้างปฏิบัติงานมีการเปลี่ยนแปลงพนักงานบ่อยครั้ง ทำให้การสื่อสารและการรับรู้ข้อมูลของพนักงานบางคนมีขีดจำกัดในเรื่องของความรู้ ซึ่งทางสำนักงานนิคมฯ จะมีการฝึกอบรมให้ความรู้แก่พนักงานเข้าใหม่ทุกครั้งเพื่อสร้างจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อม

4) การพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

หลังจากการตรวจติดตามและรายงานผลให้ผู้บริหารระดับสูงทราบ จะมีประชุมคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม เพื่อทบทวนปัญหา หาสาเหตุ แนวทางแก้ไขและป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดซ้ำ หรือเมื่อพบปัญหาทางสำนักงานฯ จะทำโครงการขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหา พร้อมกันนี้ยังมีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การพัฒนาปรับปรุงระบบบำบัดน้ำทิ้งส่วนกลาง พัฒนาปรับปรุงระบบผลิตน้ำประปา เป็นต้น

นอกจากนี้ทางสำนักงานฯ ยังมีการพัฒนาศักยภาพของพนักงานโดยการฝึกอบรมทั้งทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ซึ่งมีการฝึกอบรมเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นการทบทวนความรู้เดิมให้เข้าใจและชำนาญมากยิ่งขึ้น และยังเป็นการเพิ่มพูนความรู้ใหม่ให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ในปัจจุบันและคาดการณ์เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการทำงานต่อไป

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาถึงองค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดทำมาตรฐานว่าด้วยระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 ของนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ โดยพิจารณาองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ นโยบายและการสนับสนุนของผู้บริหาร การมีส่วนร่วม ความรู้ความเข้าใจ เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมของผู้ปฏิบัติ ผลการศึกษาโดยสรุป พบว่า นโยบายและการสนับสนุนของผู้บริหารมีความชัดเจนและผู้บริหาร

มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน มุ่งเน้นการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องทั้งการสื่อสารภายในและภายนอกองค์กร สนับสนุนด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เกี่ยวกับความชำนาญเฉพาะที่จำเป็นในการจัดการสิ่งแวดล้อม และสนับสนุนงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชญาคุณย์ จิตวิธ (2544) ที่พบว่า ผู้บริหารระดับสูงของ ปตท. เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำและผลักดันให้พนักงานดำเนินการจัดทำมาตรฐาน ISO 14001 และสุกัญญา ปิ่นอักษร (2544) ที่พบว่า ความมุ่งมั่นของผู้บริหารโดยใช้ระบบบริหารงานสิ่งแวดล้อม ISO 14001 การใช้เทคนิคการทำงานเป็นทีม และการสร้างแรงจูงใจ เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการใช้ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 ในโรงเรียนกาวิละวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ การที่ผู้บริหารสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือใช้การประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องทั้งภายในและภายนอกองค์กร รวมทั้งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สอดคล้องกับแนวคิดของฆาณะ จิตตะสังคะ (อ้างใน สานิตย์ บุญชู, 2526) ที่กล่าวถึงแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยกระบวนการสื่อสารหลายรูปแบบทั้งการพูด การเขียน และการปฏิบัติเป็นแบบอย่าง ใช้ประสบการณ์ที่เป็นความสำเร็จเป็นสิ่งจูงใจ ให้เกิดความมั่นใจในการดำเนินการ การเปิดโอกาสให้บุคคลได้แสดงความคิดเห็นและแสดงความสามารถ การเสริมสร้างและพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำ ซึ่งถือเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การดำเนินการดังกล่าวของผู้บริหารน่าจะส่งผลในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมตลอดจนจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมของผู้ปฏิบัติ

องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติ พบว่า ผู้ปฏิบัติที่เป็นคณะทำงานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นกลไกสำคัญในการจัดทำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยมีส่วนร่วมมากในด้านการกำหนดนโยบาย การวางแผน การนำไปปฏิบัติหรือดำเนินงาน การตรวจสอบ และแก้ไขปรับปรุง อาจเนื่องมาจากคณะทำงานระบบจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ตลอดจนความรับผิดชอบโดยตรงในการจัดทำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของสำนักงาน อย่างไรก็ตาม ผู้ปฏิบัติที่เป็นพนักงานและลูกจ้างตำแหน่งอื่นในสำนักงาน และพนักงานผู้รับจ้างปฏิบัติงานเกี่ยวกับระบบสาธารณูปโภค ต่างมีส่วนร่วมในการจัดทำมาตรฐานว่าด้วยระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับแตกต่างกันไป โดยพนักงานและลูกจ้างตำแหน่งอื่นในสำนักงานมีส่วนร่วมมากในการนำไปปฏิบัติหรือดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมปานกลางในการกำหนดนโยบาย การวางแผน และการตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุง และพนักงานผู้รับจ้างปฏิบัติงานเกี่ยวกับระบบสาธารณูปโภค มีส่วนร่วมปานกลางทั้งในการกำหนดนโยบาย การวางแผน การนำไปปฏิบัติหรือดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม และการตรวจสอบแก้ไขปรับปรุง

องค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของผู้ปฏิบัติทั้งที่เป็นคณะทำงานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม พนักงานและลูกจ้างในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือและพนักงานผู้รับจ้างปฏิบัติงานเกี่ยวกับระบบสาธารณสุขโลก ส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ปฏิบัติบางส่วนจำเรื่องที่เคยอบรมไม่ได้ และเป็นพนักงานใหม่ที่ยังไม่เคยได้รับการอบรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการฝึกอบรมเพื่อสร้างจิตสำนึก และความตระหนักของสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือยังคงมีความหละหลวมพอควร จึงทำให้พนักงานบางส่วนยังขาดความรู้ ความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม ในการปฏิบัติงานพนักงานจะต้องทำตามหน้าที่ความรับผิดชอบที่กำหนดไว้ตาม คำบรรยายลักษณะงาน และหัวหน้างานแต่ละงานจะต้องเรียกประชุมเพื่อทำความเข้าใจอย่าง สม่ำเสมอ เพราะการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเปรียบเสมือนกุญแจสำคัญในการสร้างจิตสำนึก ทางสิ่งแวดล้อม

องค์ประกอบด้านจิตสำนึกของผู้ปฏิบัติในด้านความตระหนัก พบว่า ผู้ปฏิบัติที่เป็น คณะทำงานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม พนักงานและลูกจ้างในสำนักงานนิคมอุตสาหกรรม ภาคเหนือ และพนักงานผู้รับจ้างปฏิบัติงานเกี่ยวกับระบบสาธารณสุขโลก มีความเห็นในทาง สนับสนุนการณรงค์ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรของนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ และเห็นความ สำคัญของการติดตามผลการดำเนินงาน ได้นำความรู้เกี่ยวกับระบบมาตรฐานไปใช้ในการ ปฏิบัติงาน และได้รับข่าวสารการณรงค์จัดทำระบบมาตรฐาน ISO 14001 นอกจากนี้ผู้ปฏิบัติ เกือบทั้งหมดรู้สึกยินดีที่ได้ปฏิบัติงาน ส่วนด้านความรับผิดชอบ พบว่า ในภาพรวมแล้วผู้ปฏิบัติ ทุกกลุ่มมีการปฏิบัติที่แสดงถึงจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อระดับมาก ทั้งนี้ พนักงานระดับปฏิบัติ เหล่านี้ต่างเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทความรับผิดชอบต่อตนเอง ที่ต้องปฏิบัติเป็นประจำ ซึ่งสอดคล้อง กับแนวคิดของ วราพร ศรีสุพรรณ (2535) ที่กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมว่า มนุษย์เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของตนเองต่อสังคมในการรักษาสิ่งแวดล้อม หรือเกิดความ รู้สึกรับผิดชอบต่อ แล้วจิตสำนึกพร้อมจะแสดงออกเป็นพฤติกรรม เช่น การนำกระดาษใช้แล้วเพียง หนึ่งเดียวมาใช้อีกครั้ง การดูแลและทำความสะอาดเครื่องมืออุปกรณ์ทุกครั้ง เป็นต้น

ผลการศึกษาครั้งนี้ สรุปว่าองค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดทำมาตรฐานว่า ด้วยระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือมากที่สุด คือ การมี ส่วนร่วมของพนักงานทุกคนในการปฏิบัติงานตามระเบียบวิธีปฏิบัติ และการสนับสนุนของ ผู้บริหาร ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุกัญญา ปิ่นอักษรสกุล (2544) ที่พบว่า ครูและ นักเรียนมีความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมในระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม และเห็นว่าระบบ มาตรฐาน ISO 14001 เป็นระบบที่มีประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความ

สำเร็จในการใช้ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 ในโรงเรียนกวีละวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือแล้ว สิ่งที่เขาไม่ได้คือ การมีจิตสำนึกของพนักงานต่อสิ่งแวดล้อมมีความจำเป็นต้องสร้างระบบคิด ค่านิยม และทัศนคติใหม่ ให้เห็นคุณค่าการเป็นเจ้าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน เกิดเป็นความรู้ความเข้าใจ และนำมาปรับเข้ากับการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวัน เมื่อปฏิบัติงานทุกวันจึงเกิดเป็นพฤติกรรมต่อเนื่อง ก่อให้เกิดความตระหนักและความรับผิดชอบในงานของตน ส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการจัดทำระบบ ISO 14001 ตามมา

ในส่วนของการรักษาและคงไว้ซึ่งมาตรฐานว่าด้วยระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 ผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือให้ความสำคัญกับการรักษาและคงไว้ซึ่งมาตรฐานเป็นอย่างมาก การปฏิบัติตามระเบียบวิธีปฏิบัติซึ่งมีการกำหนดโครงสร้างหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน รวมทั้งกำหนดเป็นแผนปฏิบัติงานประจำเดือน ตารางความรับผิดชอบประจำวัน และการจัดบันทึกการปฏิบัติงานประจำวัน ทำให้การปฏิบัติงานมีความชัดเจนสามารถปฏิบัติได้ง่าย นอกจากนี้ยังมีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทั้งการติดตามการดำเนินงานภายในที่ดำเนินงานโดยสำนักงานเอง และการตรวจติดตามภายนอกจากสถาบัน SGS การตรวจติดตามอย่างสม่ำเสมอ ทำให้สำนักงานรับทราบสถานการณ์สิ่งแวดล้อมอย่างเป็นปัจจุบัน และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างทันท่วงที เป็นการป้องกันไม่ให้ปัญหาขยายผลลุกลามเป็นปัญหาใหญ่ ซึ่งต้องใช้เวลาและงบประมาณในการแก้ไขมาก ประการสำคัญ คือ สำนักงานมีการพัฒนาปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอทั้งด้านระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้อยู่ในสภาพที่สามารถใช้งานได้ดี มีประสิทธิภาพในการบำบัดหรือป้องกันปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ สำนักงานยังให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของพนักงาน โดยการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเป็นประจำทุกปี เพื่อทบทวนความรู้เดิม และเพิ่มความชำนาญ และเพิ่มพูนความรู้ใหม่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน รวมทั้งสถานการณ์ที่อาจเป็นปัญหาในอนาคต ผู้ศึกษาเห็นว่า การปฏิบัติอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง น่าจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติเกิดความตื่นตัวในการเรียนรู้ และปฏิบัติงานประจำพร้อมกับการดูแลจัดการสิ่งแวดล้อมภายในสำนักงานควบคู่กันไป ซึ่งทำให้สำนักงานสามารถรักษาและคงไว้ซึ่งมาตรฐานว่าด้วยระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากปัจจัยสำคัญหลักของการจัดทำมาตรฐานว่าด้วยระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 ให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น คือ ความมุ่งมั่น การมีส่วนร่วมของผู้บริหารระดับสูงที่ให้การสนับสนุนด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของนโยบาย งบประมาณ กำลังคน และความร่วมแรงร่วมใจของพนักงานระดับปฏิบัติทุกคน และพนักงานรับจ้างปฏิบัติแล้วนั้น ผู้ศึกษาพบว่า

1. ในสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารอยู่เสมอ ทำให้นโยบายและประสิทธิภาพของแต่ละคนมุ่งสนใจกันคนละด้าน ทำให้การดำรงไว้ซึ่งระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมอาจมีความหละหลวม และให้ความสำคัญน้อยลงได้ ดังนั้นผู้บริหารคนใหม่จึงต้องมีการสานต่อความมุ่งมั่นในการปฏิบัติตามระบบมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง และจริงจังในการติดตามการดำเนินงาน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีของหน่วยงานอื่นในการศึกษาดูงาน และนำไปประยุกต์ใช้ได้กับหน่วยงานของตนเอง

2. แม้สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือมีหลักสูตรพัฒนาศักยภาพของพนักงานโดยการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเป็นประจำทุกปีก็ตาม แต่ยังคงมีพนักงานบางส่วนที่เข้าใหม่ และเป็นพนักงานจ้างรายวันของบริษัท GUSCO ซึ่งพนักงานเหล่านี้ไม่ได้เข้าฝึกอบรมจิตสำนึกและความตระหนักที่ทางสำนักงานฯ จัดไว้ ดังนั้นเพื่อความยั่งยืนของระบบมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 ซึ่งพนักงานทุกคนต้องปฏิบัติอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทางสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือและบริษัท GUSCO ต้องประสานร่วมมือกันกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวในการเรียนรู้ และสร้างทัศนคติใหม่แก่พนักงานทุกคน โดยฝึกอบรมให้ความรู้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง พร้อมทั้งมีการประเมินพนักงานทุกครั้ง เพื่อให้เกิดจิตสำนึกและความตระหนักร่วมกันในการรักษาสิ่งแวดล้อม

3. ถึงแม้ว่าการจัดทำมาตรฐานว่าด้วยระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 จะเป็นมาตรฐานที่ทำด้วยความสมัครใจของแต่ละองค์กร แต่จำนวนโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 มีจำนวนไม่เกิน 20 โรงงาน จากทั้งหมดประมาณ 67 โรง ซึ่งยังน้อยมาก ทางสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือควรจะมีนโยบายสนับสนุนให้ผู้ประกอบการในนิคมฯ ให้ความสำคัญของการจัดทำระบบฯ เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม

4. ผู้บริหารคนใหม่ของสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือได้เสนอแนวคิดใหม่สำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ทางสำนักงานนิคมฯ ได้นำมาใช้ คือ โครงการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมเชิงเศรษฐกิจ (Eco-Industrial Estate Development) คือการผนวกรวมกันระหว่างเศรษฐศาสตร์และนิเวศวิทยา ซึ่งแนวคิดนิคมอุตสาหกรรมเชิงเศรษฐกิจ เป็นการรวมกลุ่ม

อุตสาหกรรมและการบริหาร โดยร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร รวมถึงพลังงาน น้ำ และวัสดุต่างๆ เพื่อมุ่งยกระดับมาตรฐานทางสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจอย่างคุ้มค่าและเกิดคุณค่าโดยรวม

แม้ว่าในขณะที่ผู้วิจัยลงพื้นที่ทำการศึกษาจะยังไม่มีให้นำเอาแนวคิดนี้ไปใช้อย่างแพร่หลาย แต่ทางสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมฯ ควรมีการศึกษความเป็นไปได้และความสำเร็จขององค์กรที่จะนำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมมาประสานร่วมกับโครงการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งทางสำนักงานฯ ได้สร้างแนวทางกระตุ้นให้มีการนำเอาแนวคิดนี้ไปใช้ตามโรงงานภายในนิคมอุตสาหกรรมฯ ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าน่าจะมีการประชาสัมพันธ์และกระจายองค์ความรู้นี้ไปยังโรงงานและธุรกิจขนาดเล็กที่สามารถสร้างประโยชน์จากการนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้ได้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved